

УДК 316.722+ 141.319.8

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.2.7>**Борінштейн Євген Русланович**

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0002-0323-4457

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ФІЛОСОФІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Актуальність дослідження. В кінці минулого століття через інтенсифікацію науково-технічного прогресу посилюється інтерес до прогностичних побудов, орієнтованих на XXI століття. Саме в цьому контексті розглядається формування «інформаційного суспільства», що визначає в істотній мірі шляхи розвитку світової цивілізації. При цьому інформаційне суспільство іманентно сучасному суспільству, припускаючи раціоналізацію (на інформаційній основі) взаємин в рамках системи «людина-суспільство-соціум-культура-творча особистість-штучний інтелект». Вихід на рівень соціокультурно орієнтованого інформаційного суспільства пов'язаний з реалізацією стратегії розвитку сучасного суспільства і творчої особистості.

Філософія штучного інтелекту як концептуальне поле інформаційного суспільства активно розвивається останнім часом і тісно пов'язана з базовими розділами філософії – онтологією і гносеологією. Вона, безсумнівно, має перетину з предметною областю етики. Важливим представляється проаналізувати вбудованість філософії штучного інтелекту у вивчення і функціонування інформаційного суспільства.

Мета дослідження – виявити ефективні технології конструювання сучасних ідеологем-новацій, визначити їх специфіку функціонування в комунікативному просторі інформаційного суспільства. **Об'єктом дослідження** є сучасне інформаційне суспільство як глобальний простір ідеологем-новацій. **Предметом дослідження** – теоретико-методологічні засади інформаційного суспільства в контекстуальному полі філософії штучного інтелекту.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є концепції і гіпотези сучасних українських і зарубіжних представників наукових шкіл і течій, в яких сформульовані основні положення теорії інформаційного суспільства, теорії новацій-інновацій та новаційного-інноваційного розвитку, теорії штучного інтелекту. В дослідженні були використані загальнонаукові методи пізнання: наукової абстракції, аналізу і синтезу, історико-логічного, діалектичного, структурного аналізу. Для всеосяжного аналізу були застосовувані системний підхід, онтологічний і гносеологічний підходи.

Результати. Інформаційному суспільству характерні наступні процеси: інформатизація свідомості, виховання і освіти, культури і моральності. В результаті реалізації цих процесів з'явиться нова людина, що характеризується наявністю пріоритету основних загальнолюдських цінностей.

Інформаційне суспільство неможливо створити в окремо взятій країні, рішення глобальних проблем, під силу єдиному, в масштабі всієї землі, людству або ці проблеми просто не будуть вирішені.

Інформаційно-комунікативні технології сприяють формуванню і нароццуванню людського і соціокультурного капіталу як суспільства, так і творчої особистості.

Філософія штучного інтелекту в інформаційному суспільстві дає можливість більш глибоко розробити стратегії розвитку штучного інтелекту, інформаційного суспільства, творчої особистості.

Ключові слова: інформаційне суспільство, людина, творча особистість, людський капітал, соціокультурний капітал, штучний інтелект, філософія штучного інтелекту, соціокультурне, мораль, цінності.

Вступ. Загальний світовий порядок, що існував у другій половині ХХ століття в результаті морально-етичної позиції країн-переможців фашизму, руйнується на наших очах і натомість йому приходить новий. Сьогодні його називають різними наймінгами-термінами: постіндустріальне суспільство, віртуальне суспільство, технотронне суспільство, мережеве суспільство, постмодерн, трансмодерн, метамодерн, глобальний світ тощо.

Але світова вчена думка все більше схиляється до розуміння інформаційного суспільства як загальної закономірності світового розвитку: всі заперечення про інформаційне суспільство носять виключно термінологічний, а не концептуальний характер, тому що у всіх цих теоріях ключову і головну роль відіграють знання, інформація та інформаційна техніка. Інформаційно-технологічна революція, що розгортається останнім часом, визначає рух людства до нового типу суспільства-інформаційному.

Інформаційні технології стають головною продуктивною силою в новій економіці виробництва матеріальних благ. Завдяки їм виникає новий інформаційний спосіб виробництва, пов'язаний з глибинними трансформаціями в характері праці, відносинами власності, змінами соціальної структури і всіх інших підсистем суспільного життя.

Досягнення в області нових технологій, на яких ґрунтується формування інформаційного суспільства, багато в чому вплинули і змінили характер соціальних процесів в суспільстві.

В умовах існування відкритих, легко доступних і легко наповнюваних інформаційних ресурсів виникає проблема обмеження інформації, яка вважається небезпечною; проблема поширення персональних даних; проблема інформаційного елітаризму, коли лише частина населення отримує доступ до нових технологій та інформаційних ресурсів і в змозі реалізувати цю перевагу.

В інформаційному суспільстві виникають принципово нові інформаційні загрози для особистості, суспільства і держави.

Таким чином, актуальність вивчення і досліджень інформаційного суспільства пов'язана з необхідністю теоретичного усвідомлення і ефективного управління процесами, що виникають під впливом інформаційно-комунікативних технологій. У зв'язку з розвитком інформаційного суспільства відбуваються глобальні зміни, які трансформують всю соціальну структуру, впливаючи на соціальні, культурні, політичні, економічні та інші процеси.

І саме всебічний аналіз цих проблем допоможе зрозуміти напрями розвитку сучасного суспільства. Це є неможливим без філософського апарату мислення. Коли ж ми говоримо про інформаційне суспільство як сучасність, то виникає концептуально-світоглядний фактаж філософії штучного інтелекту.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – виявити ефективні технології конструювання сучасних ідеологем-новацій, визначити їх специфіку функціонування в комунікативному просторі інформаційного суспільства.

У зв'язку з цим представляється необхідним постановка наступних дослідницьких завдань:

- провести соціально-філософський аналіз ідеологем-новацій сучасного інформаційного суспільства;
- визначити і проаналізувати найбільш ефективні технології формування суспільної свідомості в інформаційному суспільстві;
- охарактеризувати специфіку формування соціокультурного капіталу як фактору розвитку творчої особистості в сучасному інформаційному суспільстві;
- виявити найбільш ефективні профілактики та попередження розвитку деструктивно-флуктуаційних ідеологем у сучасному інформаційному суспільстві;
- розкрити зв'язок уявлень про штучний розум з конкретними міфологічними сюжетами, проаналізувати процес трансформації міфологеми штучного інтелекту в раціональну наукову концепцію;
- розкрити концептуально-світоглядний зміст філософії штучного інтелекту, визначити головні тенденції моделювання людського розуму.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є сучасне інформаційне суспільство як глобальний простір ідеологем-новацій. Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади інформаційного суспільства в контекстуальному полі філософії штучного інтелекту.

Теоретико-методологічні основи дослідження. Дослідження ідеологем-новацій і механізмів їх конструювання охоплює широкий спектр соціальних, етнокультурних, політичних, демографічних, психологічних та інших проблем у контексті розуміння розгляду ідеології та знаходиться в центрі уваги соціальної філософії, соціології, політології, психології, конфліктології, правознавства та інших соціальних і гуманітарних наук. Соціальна філософія традиційно виконує роль методологічної основи аналізу, основні контури якого сформульовані в класичних роботах таких вчених, як М.Вебер, А. Грамші, К. Манхейм, К. Маркс, В. Парето, Ф. Енгельс та інших.

В умовах інформаційного суспільства відбувається зміна панорами ідеологем-новацій, спостерігається криза традиційних цінностей. Дослідженню цих питань присвячені праці Р. Арона, Д. Белла, І. Валлерстайна, К. Гірца, Р. Інглхарта, Д. Шварцмантеля, Ф. Фукуяма та інших філософів.

Серед сучасних дослідників слід виділити праці Л. Бріллоена, Н. Вінера, У. Дайзарда, Ж. Дорста, Б. Коммонера, Д. Марковича, Дж. Мартіна, Й. Масуди, Р. Сміта, К. Шеннона, У. Ешбі та інших.

Необхідно відмітити глобальне розуміння цих новацій, яке було продемонстровано у роботах П.Д. Біленчука., А.В. Кофанова, О.Л. Кобилянського, В.Б. Міщенко [1]; В.С. Політанського [2]; О.М. Селезньової [3]; В.І. Штанько, Т.Г. Бордюгової [4].

Щодо штучного інтелекту, наше дослідження базується на трьох основних розуміннях ШІ, які надають можливості конструювати концептуально поле філософії штучного інтелекту: як назва для деякого наукового напрямку, що об'єднує велику кількість досить різноманітних досліджень [5]; як цілісний феномен, який за своїми можливостями так чи інакше співвідноситься або навіть перевершує людський інтелект (але не обов'язково аналогічний останньому) [6]. Під цю категорію, очевидно, підпадають і «сильний», і «слабкий» ШІ [7]; як сукупність вже існуючих або тільки розроблених інтелектуальних систем, що використовуються для вирішення різних завдань (системи розпізнавання, стеження, автоматичного перекладу, автоматизації різних виробничих процесів і тому подібне [8].

Стосовно українських дослідників ШІ відмітимо: О. Баранова [9]; С. Денежнікова [10]; І. Дятлову, О. Патлайчук, О. Ступак [11] та інших.

Виходячи з вищенаведеного, можемо сказати, що теоретичною і методологічною основою дослідження з'явилися концепції і гіпотези сучасних українських і зарубіжних представників наукових шкіл і течій, в яких сформульовані основні положення теорії інформаційного суспільства, теорії новацій-інновацій та новаційного-інноваційного розвитку, теорії штучного інтелекту. Рішення поставленої мети і досягнення сформульованих завдань зажадали використання загальнонаукових методів пізнання: методу наукової абстракції, аналізу і синтезу, історико-логічного, діалектичного, структурного аналізу. Для всеосяжного аналізу був використаний системний підхід. У контексті розуміння специфіки пізнання вираженої проблеми застосовувалися онтологічний і гносеологічний підходи.

Результати дослідження. Сучасний етап суспільного розвитку, що характеризується формуванням нового соціального світоустрою, аналогів якому ще не було в історії цивілізації, відкриває широкі можливості для соціального конструювання. Дослідники намагаються осмислити, в якому напрямку відбувається розвиток суспільства, виявити основоположні тенденції формування майбутнього, оцінити їх роль і значення. Як наслідок, з'явилися теорії, що свідчать про зміщення акценту в побудові прогнозів майбутньої соціальної реальності на закономірності розвитку самої людини та її фундаментальних цінностей. Від техносуспільства до інформаційного – така сутність сучасної трансформації. Змістовне розмаїття теорій динаміки сучасного інформаційного суспільства обумовлено різними методологічними підходами до визначення його домінуючих ознак. Нове суспільство отримує різні узагальнені найменування, в залежності від того який з аспектів виділяється в якості найважливішого: «постіндустріальне суспільство»

(Д. Белл); «постцивілізація» (К. Боулдінг); «технотронне суспільство» (З.Бжезинський); «телематичне товариство» (Дж. Мартін); «суперіндустріальне суспільство» (О. Тоффлер); «інформаційне суспільство» (Р. Айріс, Д. Белл, Е. Масуда та інші); «програмоване суспільство» (А. Турен);

«посткапіталістичне суспільство» (Р. Дарендорф); «мережеве суспільство» (М. Кастельс); «суспільство споживання» (Ж. Бодрійяр); «суспільство ризику» (У. Бек); «суспільство знань» (П. Дракер, Н. Штер) та інші.

Якими б різними і суперечливими не були образи суспільства, що формується, необхідно визнати, що вони служать інструментом для визначення і розуміння основних елементів світу, в якому ми живемо і формуємося як особистості.

На початку 60-х років фактично одночасно в Японії і США в науковий обіг був введений термін «інформаційне суспільство», коли й стала розвиватися теорія інформаційного суспільства, його теоретико-методологічні основи. Термін «інформаційне суспільство» розкриває об'єктивний процес поступового усвідомлення суспільством значущості інформації як деякої самостійної фундаментальної сутності і перетворення її в реальну виробничу силу. Інформаційні технології та телекомунікації роблять загальнодоступними освіту, знання та інформацію, виступаючи технологічною базою розвитку інформаційної моделі суспільства. Авторство поняття «інформаційне суспільство» більшість вчених визнають за американським економістом, професору Принстонського університету Ф. Махлупом, який досліджував інформаційний сектор економіки на прикладі США і обґрунтував формування нової інформаційної економіки. У роботі «Виробництво і поширення знань в США» («The Production and Distribution of Knowledge in the United States», 1962) Ф. Махлуп розрахував загальну вартість виробництва знань США попередніх десятиліть і показав, що в 1958 році сектор економіки знань давав внесок близько 29% в ВНП США. В даний сектор дослідник включив різні види людської діяльності – освіта (44,1%), наукові дослідження та розробки (8,1%), расоби масової інформації (радіо, телебачення, телефон і т. д.) – 28,1%), інформаційна техніка, (6,5%), інформаційні послуги (13,2%) [12].

Ф. Махлуп розробив класифікацію знань, в якості критерію якої виступає суб'єктивне значення знань для пізнає, що включає п'ять видів знань: практичні знання, що мають значення для роботи, прийняття рішень і дій; інтелектуальні знання, що задовольняють інтелектуальні потреби, які вважаються ознакою широкого гуманітарного і природничо-наукової освіти і загальної культур; буденні і «розважальні» знання, що задовольняють дрібне цікавість або потреба в невибагливих розвагах і емоційному збудженні; духовні знання, що стосуються пізнання Б-га і шляхів спасіння душі; непотрібні знання, що лежать поза сферою інтересів пізнання та суспільної свідомості, і утримуються в пам'яті безцільно [12].

На основі розробленої класифікації знань Ф. Махлуп обґрунтував висновок про провідну роль інформації та знань у прискоренні соціоекономічного розвитку суспільства.

Сьогодні дослідники єдині в тому, що якісні зміни в соціоекономічній, соціокультурній, соціополітичній, духовній сферах суспільного життя, зумовлені інтенсивним розвитком і використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, позначили рух людства до інформаційного суспільства.

Відмінними рисами інформаційного суспільства є: інтенсивне новаційне виробництво знань, зі створенням і впровадженням наукомістких, в тому числі інформаційних, технологій, інших продуктів інтелектуальної діяльності творчої особистості; надання широкого спектру послуг в галузі інформатизації, освіти, зв'язку, а також в області пошуку, передачі, отримання і поширення інформації; прискорення науково-технічного прогресу і перетворення наукових знань в реальний фактор виробництва; підвищення якості життя людини і суспільства; участь значної частини працездатного населення у виробничій діяльності, пов'язаній зі створенням і використанням інформаційних технологій, інформації і знань; істотне розширення можливостей громадян з пошуку, отримання, передачі, виробництва і поширення інформації і знань; глобалізація соціоекономічної, соціокультурної, соціополітичної і духовної сфер життя суспільства.

Поряд з розширенням творчих можливостей особистості і суспільства, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створює нові можливості для реалізації загроз національної безпеки, пов'язаних з порушенням встановлених режимів використання інформаційних і комунікаційних систем, утиском конституційних прав громадян, використанням можливостей сучасних інформаційних технологій для здійснення ворожих, а також терористичних дій.

Теорія інформаційного суспільства істотно збагатила уявлення про сучасну спрямованість суспільного розвитку, але процес її становлення і розвитку був і залишається непростим і суперечливим.

Численні інтерпретації інформаційного суспільства, що з'явилися в останні роки, істотно відрізняються від інтерпретацій другої половини ХХ століття. З одного боку теоретики інформаційного суспільства, цілком усвідомлено звернулися до дослідження більш приватних проблем сучасного суспільства. З іншого боку, не можна не визнати, що розуміння інформаційного суспільства, яке зазначилося в сучасному світі, відрізняється більшою гнучкістю, адекватністю інформаційних новацій, котрі постійно виникають в соціумі. Сучасні трансформації не так жорстко технологічно та економічно детерміновані, досліджуються проблеми соціального розвитку, політики, культури, що свідчить про трансформаційні зміни, які відбуваються в структурі інформаційного суспільства.

Необхідно відзначити, що в сучасному суспільстві кардинально змінилися логіка розуміння інформації та характеристики інформаційної людини: на зміну ідеї про інтелектуальну раціональність інформаційного століття прийшло ствердження його принципової ірраціональності, незавершеності, невизначеності. Тому зростає значення соціокультурного капіталу, котрий включає в собі розуміння людського капіталу. Людський капітал Г. Беккер визначає як здоров'я, здібності, талант, набуті особистісні якості [13], а Дж. Коулман включає сукупність професійних знань, умінь, навичок [14]. Взагалі можемо виділити два розуміння **людського капіталу**: 1) сукупність знань, умінь, навичок, що використовуються для задоволення потреб людини і суспільства в цілому; 2) особливий капітал творчої особистості у формі інтелектуальних здібностей і практичних навичок, отриманих в процесі освіти і практичної діяльності людини. Звідси **соціокультурний капітал** є більш загальним поняттям під яким розуміється феномен суспільного життя, заснований на накопичених інтелектуальних багатствах суспільства, соціуму, групи індивідів, людського капіталу, творчої особистості та виражається в матеріальних і нематеріальних формах існування і розвитку суб'єктів соціокультурної діяльності.

Звідси відзначимо значущість штучного інтелекту в інформаційному суспільстві в якості накопичення людського і соціокультурного капіталу. ШІ є теоретичною основою комп'ютерів і роботів нових поколінь, виробляє не тільки засоби автоматизації виробництва, а й засоби і методи автоматизації інтелектуальної діяльності. Участь філософії у вирішенні цих проблем є життєво необхідною. Це пояснюється, принаймні, двома обставинами. По-перше, розвиток досліджень в області штучного інтелекту є одним з джерел науково-технічної революції нашого часу. Багато фахівців в області машинного розуму вважають, що досягнення в області штучного інтелекту здатні допомогти вирішити цілий ряд злободенних технічних і соціальних завдань. В такому випадку філософсько-методологічний аналіз основних проблем даних досліджень є життєво необхідним. Другою принциповою обставиною, що обумовлює особливу актуальність даної проблеми, є те, що її рішення здатне просунути нас не тільки по шляху соціального і науково-технічного прогресу, а й по шляху розуміння людського розуму і пізнання, прояснення особливостей сучасної культури і її зв'язку з попередніми.

Висновки. Інформатизація видозмінює соціальні, культурні, економічні, політичні, морально-етичні передумови розвитку суспільства. Саме рівень інформованості суспільства в цілому (від соціуму до окремого індивіда) виступає критерієм інформатизації суспільства. Висуваються такі основні критерії становлення інформаційного суспільства: розвиток інформаційної індустрії та формування єдиного інформаційного простору; інформатизація всіх сфер виробничої та соціокультурної діяльності; доступність інформації як для індивіда, так і соціуму; становлення нової системи освіти, отримання знання та формування інформаційної культури, покликаної

сприяти становленню «інформаційної» свідомості; створення системи інформаційної безпеки як держави, так і окремо взятої особи; міжнародне співробітництво у вирішенні глобальних проблем, засноване на застосуванні сучасних інформаційних технологій.

Основу просування інформаційної людини до ноосфери (в рамках цивілізаційного розвитку) складають інформаційні передумови для оптимізації структурних елементів (соціальних, економічних, соціокультурних та інших) функціонування соціуму.

У філософії штучного інтелекту як контекстуальному полі інформаційного суспільства можемо позначити взаємозв'язок трьох основних підходів до вирішення проблеми ШІ: філософсько-методологічного, філософсько-гносеологічного та філософсько-культурологічного. При першому підході під штучним інтелектом розуміється напрямок наукових досліджень, метою яких є створення «інтелектуальних» програм, при другому – самі ці програми, механізми, процедури; при третьому – сукупність певних гносеологічних і антропологічних ідей, або міфологема, що робить можливим саму постановку питання про машинному інтелекті і втілюється в різні технічні пристрої і наукові дослідження. У розвитку природознавства і пізнання в цілому такого роду міфологеми відіграють помітну роль, а їх розгортання призводить до конкретних наукових результатів. Такими міфологемами в історії були, наприклад, ідея «філософського каменя» (Lapis Philosophorum) або ідея «вічного двигуна» (perpetuum mobile), які не були (а штучний інтелект і до сих пір не є) строго поставленими науковими або технічними завданнями, з самого початку виходячи за рамки конкретно-наукового знання і спираючись на панівні в суспільстві і в науковому співтоваристві інтуїції і неявні уявлення, істотно визначають розвиток науки.

Тому потрібно зробити акцент на значущості творчої особистості для прогресу інформаційного суспільства та розуміння штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Міщенко В.Б. Інформаційне суспільство: управління, право, технології, безпека. Навчальний посібник. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 60 с.
2. Політанський В.С. Інформаційне суспільство в Україні: від зародження до сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету* : серія: *Право*, 2017. Вип. 42. С. 16–22.
3. Селезньова О.М. Інформаційне суспільство: сутність, особливості, становлення. *Інформація і право*. № 3(9), 2013. С. 91–96.
4. Штанько В.І., Бордюгова Т.Г. Інформаційне суспільство: соціально-філософські проблеми становлення: Навч. посібник. Харків: ХНУРЕ, 2012. 172 с.
5. Russell S., Norvig P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, 2nd edition. Saddle River, NJ, Prentice Hall, 2009. 1112 p.
6. Bostrom, N. *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford, UK, Oxford University Press, 2014. 352 p.
7. Searle I. *Minds, Brains, and Programs*. The Philosophy of Artificial Intelligence. Oxford, University Press, 1990. 347 p.
8. Bruce, B.G. A (Very) Brief History of Artificial Intelligence. *AI Magazine*, 2005. 26(4): 53–60.
9. Баранов, О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право*, (1 (44)), 2023. С. 32–49.
10. Денежніков С.С. Супертехнології штучного інтелекту в трансгуманістичному дискурсі. *Філософія науки: традиції та інновації*, 2013. № 2 (8). С. 132–141.
11. Дятлова І., Патлайчук О., Ступак О. Етичні виклики та перспективи філософії штучного інтелекту у XXI столітті. *ГРАНІ*, 2025. Том 28. No 2 (20). Філософія. С. 66-71. DOI: <https://doi.org/10.15421/172540>
12. Machlup F. *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1962. 60 s.
13. Becker G.S. Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*. Vol.70. No.5. Part 2, 1962, pp. 9–49.
14. Coleman, J. Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology Supplement*. 1988. P. 94–120.

REFERENCES

1. Bilenchuk P.D., Kofanov A.V., Kobylanskyi O.L., Mishchenko V.B. (2009). Informatsiine suspilstvo: upravlinnia, pravo, tekhnolohii, bezpeka [Information Society: Management, Law, Technology, Security]. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: NNIPSK KNUVS. 60 s. [in Ukrainian].
2. Politanskyi V.S. (2017). Informatsiine suspilstvo v Ukraini: vid zarodzhennia do sohodennia [Information society in Ukraine: from its inception to the present]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho universytetu : seriia: Pravo*. Vyp. 42. S. 16–22. [in Ukrainian].
3. Seleznova O.M. (2013). Informatsiine suspilstvo: sutnist, osoblyvosti, stanovlennia [Information society: its essence, features, and formation]. *Informatsiia i pravo*. № 3(9). S. 91–96. [in Ukrainian].
4. Shtanko V.I., Bordiuhova T.H. (2012). Informatsiine suspilstvo: sotsialno-filosofski problemy stanovlennia [Information society: socio-philosophical problems of formation]: Navch. Posibnyk. Kharkiv: KhNURE. 172 s. [in Ukrainian].
5. Russell S., Norvig P. (2009). Artificial Intelligence: A Modern Approach, 2nd edition. Saddle River, NJ, Prentice Hall. 1112 p.
6. Bostrom, N. (2014). Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies. Oxford, UK, Oxford University Press. 352 p.
7. Searle I. Minds, Brains, and Programs. (1990). The Philosophy of Artificial Intelligence. Oxford, University Press. 347 p.
8. Bruce, B.G. (2005). A (Very) Brief History of Artificial Intelligence. *AI Magazine*. 26(4): 53–60.
9. Baranov, O. A. (2023). Vyznachennia terminu «shtuchnyi intelekt» [Definition of the term “artificial intelligence”]. *Informatsiia i pravo*, (1 (44)). S. 32–49. [in Ukrainian].
10. Dieniezhnikov S.S. (2013). Supertekhnolohii shtuchnoho intelektu v transhumanistychnomu dyskursi [Supertechologies of artificial intelligence in transhumanist discourse]. *Filosofia nauky: tradytsii ta innovatsii*. № 2 (8). S. 132-141. [in Ukrainian].
11. Diatlova I., Patlaichuk O., Stupak O.(2025). Etychni vyklyky ta perspektyvy filosofii shtuchnoho intelektu u XXI stolitti [Ethical challenges and prospects of the philosophy of artificial intelligence in the XXI century]. *HRANI*. Tom 28. No 2 (20). *Filosofia*. S. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.15421/172540> [in Ukrainian].
12. Machlup F. (1962). The Production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. 60 s.
13. Becker G.S. (1962). Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*. Vol.70. No.5. Part 2. Pp. 9–49.
14. Coleman, J.(1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology Supplement*. P. 94–120.

Borinshtein Yevgen Ruslavovich

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Department of Philosophy, Sociology and Management of Sociocultural Activities
The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0323-4457

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS
OF THE INFORMATION SOCIETY:
PHILOSOPHY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE**

Relevance of the study. *At the end of the last century, due to the intensification of scientific and technological progress, interest in predictive constructions focused on the XXI century is increasing. It is in this context that the formation of the “information society” is considered, which significantly determines the ways of development of world civilization. At the same time, the information society is immanent to modern society, assuming the rationalization (on an informational basis) of relationships within the framework of the system “person-society-society-culture-creative personality-artificial intelligence”. Reaching the level of a socio-culturally oriented information society is associated with the implementation of stratagems for the development of modern society and creative personality.*

The philosophy of artificial intelligence as a conceptual field of the information society has been actively developing recently and is closely related to the basic sections of philosophy – ontology and epistemology. It undoubtedly has intersections with the subject area of ethics. It is important to analyze the integration of the philosophy of artificial intelligence into the study and functioning of the information society.

***The aim of the study** is to identify effective technologies for constructing modern ideologemes – innovations, to determine their specifics of functioning in the communicative space of the information society. **The object of research** is the modern information society as a global space of ideologemes-innovations. **The subject of the research** is the theoretical and methodological foundations of the information society in the contextual field of artificial intelligence philosophy.*

***The theoretical and methodological basis of the research** is the concepts and hypotheses of modern Ukrainian and foreign representatives of scientific schools and trends, which formulate the main provisions of the theory of the information society, the theory of innovation and innovation development, the theory of artificial intelligence. The study used general scientific methods of cognition: scientific abstraction, analysis and synthesis, historical and logical, dialectical, structural analysis. A systematic approach, ontological and epistemological approaches were used for a comprehensive analysis.*

***Results.** The information society is characterized by the following processes: informatization of consciousness, upbringing and education, culture and morality. As a result of the implementation of these processes, a new person will appear, characterized by the presence of priority of basic universal values.*

It is impossible to create an information society in a single country, the solution of global problems is within the power of a single, on a scale of the whole earth, humanity, or these problems simply will not be solved.

Information and communication technologies contribute to the formation and build-up of human and sociocultural capital of both society and the creative individual.

The philosophy of artificial intelligence in the information society makes it possible to develop more deeply stratagems for the development of artificial intelligence, the information society, and the creative personality.

***Key words:** information society, Man, creative personality, human capital, sociocultural capital, artificial intelligence, philosophy of artificial intelligence, sociocultural, morality, values.*

Дата першого надходження статті до видання: 12.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026